

KÖNYVTÁRI INTÉZET

A Könyvtári Intézet központi helyet foglal el a magyar könyvtáriügyben.

Az intézet feladatkörét a kulturális javak védelméről és a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről szóló 1997. évi CXL. törvény határozta meg.

Történeti háttér

A MAI KÖNYVTÁRI INTÉZET tevékenységi körébe tartozó feladatokat korábban a Könyvtártudományi és Módszertani Központ látta el. Ez a központi intézmény, amely a könyvtári munka sokoldalú segítségét tűzte ki céljául, 1959. január 1-jétől működött önállóan. Az intézmény feladata a könyvtári munka különböző területeinek támogatása volt nem csak különböző szolgáltatások működtetésével, hanem kutatások, fejlesztések elindításával is. Létrejöttét megelőzően elsősorban központi szolgáltatásokat végző intézmények, hivatalok működtek a könyvtárügy területén, mint az 1923-ban szervezett Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ, az 1946-ban megalakult az Országos Könyvtári Központ, valamint az 1949-ben életre hívott Népkönyvtári Központ. Az OKK 1952-ben megszűnt, feladatait részben az OSZK, részben a NKK vette át. Az OSZK keretében központi könyvtártudományi módszertani kabinet (módszertani osztály) létesült. A módszertani osztály 1959. január 1-jétől Könyvtártudományi és Módszertani Központ néven működött tovább, Az 1997. évi CXL. törvény a KMK feladatainak nagy részét az utódjaként létrehozandó Könyvtári Intézet hatáskörébe utalta, amely hivatalosan 2000. április 1-jén kezdte meg tevékenységét.

Küldetés

A KÖNYVTÁRI INTÉZET célja a könyvtárak, illetve a könyvtári rendszer hatékony működéséhez szükséges szakmai szolgáltatások megvalósítása.

A szolgáltatások a következők:

- A könyvtári szakemberek továbbképzése és iskolarendszeren kívüli képzése
- Könyvtári és információs szolgáltatás fenntartása a könyvtári és információs szolgáltatási tevékenység szakterületén
- A könyvtárak állománygyarapítását segítő, a hazai dokumentumokról adott rendszeres tájékoztatás támogatása
- Az országos könyvtári rendszer működésével, a könyvtárhasználattal kapcsolatos kutatás, fejlesztés

- A könyvtári és rokon területi módszerekre vonatkozó szabványok, szabályzatok elkészítésének kezdeményezése és kidolgozása
- A könyvtári tevékenységre vonatkozó irányelvek, normatívák kidolgozása, módszertani tevékenység
- A könyvtárak és a társadalom közötti kapcsolat fejlesztése
- Az országos könyvtári statisztikai adatok összesítése, elemzése és szolgáltatása
- A miniszter által meghatározott egyéb feladatok

A törvényben előírt feladatok megvalósításához az Intézet a hazai könyvtárpolitikai elvek és a nemzetközi trendek figyelembevételével kutatási, oktatási, szervező, dokumentum- és információs szolgáltató, valamint kiadói tevékenységet folytat. Elsőrendű feladatának tekinti a magyar könyvtáros szakma tevékenységének fejlesztését és koordinálását a tudás alapú (információs) társadalom felépítése érdekében.

Kutatás és elemzés

A KÖNYVTÁRAKAT ÉRINTŐ átfogó vizsgálatok a könyvtári rendszer továbbfejlesztéséhez biztosítanak pótolhatatlan alapadatokat. A kutatásokra alapozva a NKÖM Könyvtári osztálya számára a központi rendezést kívánó kérdéskörökről az intézet javaslatokat készít, a kutatási eredményeket felhasználva ajánlásokat és irányelveket fogalmaz meg. Az átfogó vizsgálatok érintik a törvényben meghatározott könyvtártípusok ellátásban betöltött szerepét és lehetőségeit, a használó (partner) központúságot és a minőségmenedzsment tükröződését a könyvtári rendszerben. A korábbi könyvtári vonatkozású rendeletek végrehajtási gyakorlatának elemzésével új jogszabályok szakmai előkészítését végezzük. A nemzetközi szakirodalom alapján szakirodalmi szemléket, döntéselőkészítő anyagokat, felméréseket készítünk a hazai összehasonlító könyvtártudományi kutatások megalapozására, minisztériumi és egyéb felkérésre. Az olvasásszociológiai kutatások területén

évtizedek óta az egyes társadalmi rétegek olvasási- és könyvtárhasználati szokásainak, a használói attitűdök módosulásainak, a könyvtár és társadalom változó kapcsolatának kutatása a legfontosabb feladat.

Módszertan és szervezés

AZ EGYSÉGES SZEMLÉLET KIALAKÍTÁSA érdekében a Könyvtári Intézet részt vesz a nemzetközi könyvtári szabványok honosításában, könyvtári szabályzatok készítésében és közreadásában és elősegíti a szabványok és szabályzatok zökkenőmentes és folyamatos alkalmazását. A nyilvános könyvtárak törvény által előírt alapkövetelményeit és alaptevékenységét figyelembe véve, a kormányrendelet által előírt módon közreműködünk a nyilvános könyvtárak jegyzékének vezetésével kapcsolatos feladatok ellátásában, a beérkezett adatok adatbázissá szervezésében és közzétételében. „Információs napok a Könyvtári Intézetben” címmel aktuális témákról, az intézetben folyó munkáról évente több alkalommal konferenciákat, konzultációkat, tájékoztató előadásokat szervezünk.

Fejlesztés és ellenőrzés

A TELJESÍTMÉNYMÉRÉS gyakorlati bevezetése érdekében működtetjük az intézet által felállított munkabizottságot. Segítséget nyújtunk a teljesítménymérés, folyamatszabályozás könyvtári gyakorlatának kialakításában, terjesztésében, összehangolásában. A könyvtári rendszer működési adataira, mutatóira alapozva irányelveket, eljárásmodokat, normatívákat dolgozunk ki. A minőségügy népszerűsítése, a minőségbiztosítási rendszer elemeinek minél szélesebb körű bevezetése a könyvtárakban kiemelt feladatunk. Vállaljuk a minőségbiztosítás feladatainak szakmai irányítását, kezdeményezzük és koordináljuk az ehhez szükséges pályázati források felhasználását. A könyvtári statisztika a könyvtári rendszer átfogó bemutatását szolgálja. A megyei könyvtárak segítségével végzett adatgyűjtés, ellenőrzés és rendszerezés mellett részt veszünk a statisztikai adatszolgáltatás tartalmi és formai megújításának, fejlesztésének szakmai irányításában, koordinálásában. A beérkezett statisztikai adatok alapján szerkesztjük és kiadjuk a könyvtárak éves statisztikáját.

Nemzetközi kapcsolatok

A NEMZETKÖZI KAPCSOLATOK erőteljesebb kiépítése érdekében az intézet részt vesz a hazai könyvtári és egyéb közgyűjteményi kapcsolatok fejlesztésére irányuló nemzetközi projektekben. A Könyvtári Intézet képviseli Magyarországot a CULTIVATE há-

lózatban, amelyhez 2001. április 1-jétől csatlakoztak a közép-kelet-európai országok. A kulturális örökséggel foglalkozó hálózat tagjai: múzeumok, levéltárak, galériák, könyvtárak és non-profit szervezetek. A programot az az igény hívta életre, hogy olyan új struktúra és olyan hálózat jöjjön létre, amely az emberiség emlékezetével foglalkozó valamennyi intézmény együttműködését támogatja az Európai Bizottság IST programja keretében. Az intézet részt vesz az Európai Bizottság által támogatott PULMAN projektben is, amelynek célja a közkönyvtárak fejlesztése annak érdekében, hogy ezek az intézmények hozzájárulhassanak az „elektronikus Európa” megvalósulásához. Második éve veszünk részt az OSI-NLP által támogatott LICENCE programban, mely regionálisan, országosan és határokon túl is sugárzó szakmai továbbképző centrumok létrehozását és működtetését segíti elő. A határon túli magyar könyvtárakkal és könyvtárosokkal, valamint a külföldi magyar kulturális intézetek könyvtárosaival folyamatos kapcsolattartásra törekszünk, részükre szakmai találkozót, továbbképzéseket tartunk. Keressük az együttműködést külföldi társintézeinkkel is.

Oktatás

AZ ISKOLARENDSZEREN KÍVÜLI könyvtári szakképzésként évente kétszer indul középfokú szakképesítést nyújtó könyvtáros asszisztens tanfolyam, valamint az alapfokú szakképesítést nyújtó számítógépezői, -használói tanfolyam. Közreműködünk a könyv- és papírrestaurátor felsőfokú szakképesítést nyújtó 3 éves tanfolyam működtetésében. A kulturális szakemberek kötelező továbbképzése céljaira a Könyvtári Akkreditációs Szakbizottság által engedélyezett akkreditált tanfolyamokat indítunk érdeklődésre számot tartó, időszerű témákban (pl. Hagyományos és számítógépes formai feltárás, Internethasználat a mindennapi munkában, Esélyegyenlőség biztosítása a könyvtári ellátásban, A roma kisebbség könyvtári ellátása, A könyvtárosok mentálhigiénéje). A könyvtárügy időszerű feladataihoz rugalmasan alkalmazkodva rövid lejáratú, gyors céltanfolyamokat szervezünk. Ide tartoznak olyan programok is, melyeknek célja a Könyvtári Intézet elemzési és kutatási eredményeinek azonnali megismertetése a könyvtárosokkal.

Szakmai információs tevékenység

43 EZER KÖTETES KÖNYVGYŰJTEMÉNYÉVEL, 25 ezer periodikumával (a kurrens címek száma 320) a Könyvtártudományi Szakkönyvtár szakterületén a világ legnagyobb gyűjteményei közé tartozik. Állománya térben és időben igen változatos. Tartal-

mazza a 19. sz. közepén megindult magyar könyvtártudományi szakirodalom teljes anyagát, valamint gazdag német, francia, angol és amerikai anyagot. Az 1950–1990 közötti időszakból a Szovjetunió és a szocialista országok kiadványainak megközelítően teljes gyűjteményével rendelkezik. Az állomány kb. kétharmad része idegen – főként angol – nyelvű irodalom. A szakkönyvtár gyűjtő tevékenysége a szorosán vett könyvtárügy mellett rokon területekre (számítógépesítés, könyv-, sajtó- és nyomdászat-történet stb.) is kiterjed. Az állomány értékes forrásokat nyújt a hazai könyvtári fejlesztésekhez, de az összehasonlító és a történeti kutatásoknak is megbízható dokumentumbázisa. 1996 óta az Országos Széchényi Könyvtárral közös, on-line olvasói katalógust építünk, amely a LibriVision program segítségével használható, a nektar.oszk.hu internet-címen. 1996-ig cédulakatalógusok állnak az olvasók rendelkezésére, melyek retrospektív konverziója révén az on-line katalógus rekordállományát folyamatosan bővítjük. A szakdolgozatokról központi cédulakatalógust vezetünk. Az on-line olvasói katalóguson kívül legfontosabb tájékoztató eszközünk a magyar és külföldi könyvtártudományi folyóirat-cikkekről épített MANCI cikk-adatbázis. A MANCI WWW-felületű változata a Szakkönyvtár honlapján keresztül vehető igénybe. Közvetlen internetcíme: w3.oszk.hu/manci.htm. Az adatbázisból a kiválasztott rekordok letölthetők. Az 1991 óta feldolgozott bibliográfiai tételekhez kapcsolt magyar nyelvű referátumok is olvashatók a hálózaton. Az adatbázis a magyar folyóiratok retrospektív feldolgozása révén is gyarapszik. A MANCI adatbázishoz kapcsolódik a THES adatbázis, amely a Szakkönyvtár által tárgyi feltáráshoz használt Könyvtári és tájékoztatói tézaurusz on-line változata. A THES adatbázis segítségével megfogalmazott keresőkérdések közvetlenül futtathatók a MANCI adatbázisban. A Szakkönyvtár legújabb, nagyobb érdeklődésre számot tartó külföldi könyveiről negyedévenként annotált gyarapodási jegyzéket készítünk, amelyet honlapunkon keresztül lehet használni. Ennek nyomtatott változata megjelenik a Könyvtári Figyelőben. A magyar könyvtári témájú folyóiratokról tartalomjegyzéket szolgáltatunk honlapunkon, illetve a saját honlappal rendelkező folyóiratokhoz (pl. Könyvtári Figyelő, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás) kapcsolatot biztosítunk. Kiépülőben van honlapunkról elérhető legújabb szolgáltatásunk, a könyvtártudományi elektronikus könyvtár, amely két nagy részből áll majd: egyrészt egy linkgyűjteményből a könyvtári témájú, illetve a könyvtárosok munkájához szükséges webhelyekhez (más intézmények profilunkba vágó szolgáltatásaihoz és dokumentumaihoz, a könyvtá-

ri munka egyes területeinek hazai és nemzetközi elektronikus forrásaihoz, könyvtártudományi kézi könyvek, segédkönyvek, referenz-eszközök elektronikus verzióihoz és könyvtártudományi e-folyóiratokhoz, levelezőlistákhoz és adatbázisokhoz), valamint könyvtártudományi elektronikus dokumentumok szolgáltatásából.

Állománygyarapítási tanácsadás

A KÖNYVTÁRI INTÉZET FELADATA a könyvtárak állománygyarapítását és -apasztását segítő rendszeres tájékoztató készítése a hazai dokumentumpiacról nyomtatott és elektronikus formában. Ezt a célt szolgálja az *Új Könyvek* című állománygyarapítási tanácsadó folyóirat, amely 1964-ben indult, és 1994 óta kéthetenként megjelenik, évi 26 számban. Az utóbbi években jelentősen megnőtt az évente ismertett művek száma, 1994-ben kb. 4000, 2001-ben több mint 7500 könyvet ismertettünk. Az *Új Könyvek* régebbi, 1994–2000 évfolyamai CD-ROM-on jelentek meg.

Publikációk

A KÖNYVTÁRI INTÉZET jelentős szerepet tölt be szakmai jellegű dokumentumok publikálásában, mint pl. a tankönyvek, oktatási segédanyagok, szabványok, kutatási jelentések, és szakirodalmi szemlék. Negyedévenként jelenik meg A Magyar Könyvtári Szakirodalom Bibliográfiája c. kurrens, nyomtatott nemzeti szakbibliográfia a hazai könyvtári vonatkozású dokumentumokról. Az intézet adja ki a magyar könyvtárügy egyik vezető elméleti folyóiratát, a Könyvtári Figyelőt. A folyóirat tanulmányok, szemle tanulmányok, dokumentációs rovatok, illetve híranyag útján ad tájékoztatást a magyar és a külföldi könyvtárügy fejlődéséről. A negyedévenként megjelenő folyóiratnak elektronikus változata is van, ahol a cikkek tartalmi összefoglalói (magyar, angol és német nyelven), illetve a tanulmányok egy részének teljes szövege olvasható. Az intézet másik, havonta megjelenő folyóirata a Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, amely inkább a könyvtárügy mindennapjaival foglalkozik. A külföldi könyvtárosok tájékoztatására 1972 óta adjuk közre Hungarian Library and Information Science Abstracts c. referáló lapunkat, amelyben a magyar szakirodalom legjavát ismertetjük angol nyelvű referátumok formájában. Megjelentetjük Az iskolarendszeren kívüli könyvtári szakképzés füzetei c. sorozatot elsősorban a könyvtárosasszisztens-képzésben részt vevők segítésére.

DIPPOLD PÉTER
dippold@oszk.hu

CLARISSIMO RATORIS MAGISTRI GIORGI TRAPEZONCI CRETENSIS RHETORICOS LIBROS SEX ORDINUM MIHI IN MENTEM VENIAT QUANTA RATORIAE FACULTAS TUM UTILITAS TUM DIGNITAS SIT NŌ PŌ SVNŌVE HEMERDO

lere q̄ in his nris temporib; nulla fere bonarū artū tam abiecta atq; contenta habeatur: et si non ſer̄ liberaliū artium ut geometria et arithmetica et que huius generis ſunt: oino ab uſu uidentur: ne non multū eſt ad humanitatē p̄parari: dicā: nō ſumus t̄ in ipſis tanta paſſi taſtuta: q̄ in hac humanitate t̄ artū p̄ſentiffima maxie q; neceſſaria. Nam in illis qd̄ ita integri ſubtiliſſimorū ſcriptorū opa: uſq; ad p̄ſ extant: ut nihil eſt deſit qui proficere in eis deſideret: niſi ſtudiū ac diligētia. In hac ū dicendi copia q̄ntoplares ſcriptore elegantiffimi libri a maiorib; nris tā lati niſ q̄ grecis relictū ſunt: tantopauſiores uel potius nulli hiſ p̄ſentis temporib; nris reperuntur. Quod ſue negligentia oīum ſue eorū q; docent: qui q; orationibus ceſſā p̄ſentē gnorantia quādā aut p̄ſidia ſc̄m ſit: unuſq; per ſeipſū conſideret. Ego id x̄ſtino niſi bertolini ſalari aliorū q; huiusmodi librorū: neſcio an ſatis utileſ tranſcribere uolūſ qui docent: conſta eēt poſſentia: aut loco harū nugari: bonorum auctōrū opa inuenirentur: aut ſalte auctōrē non imbuti hiſ delitationib; nu: ſomnoſ ad hūanitatē doctrināſ faciliuſ applicaret: q̄: nihil unq; uniuſ: nihil dignuſ uolūſ p̄re bonū q; reorū q; tribuū eſt. Nam philoſophia qd̄ qua omneſ liberales artē continent: ſi dicent: ſua uitate p̄uata ſit: omneſ orationē q̄ uitate inſingit atque eorū ſit: totū q; ingenu ſuū aſpitate: umbit nūcia. Qd̄ ſi orō mutū eſt ſim: in comodū arbitriū: carere eūſ oī humanitate p̄ſecto uidet̄: q̄ ſi qd̄ pot̄: certe et male loq; id uō ſumo incomodo humanitatē q; ſuationē p̄uato eſt. Quare uelle te p̄ſentis locū p̄ſentis cauſiſ reb; ornate diſtincte copioſe atq; p̄ſentēſ et rationē a ſromo p̄ſentēſ huius artēſ officiū eſt: nō parue ſelicitati exiſtinauerim. Quantū uō ho: uolūſ dignitatē in eoſ qui copia dicendi agepti ſūt conſilyat: que emolumenta q; eorū uōda hōiſ doceret: conſequit̄: nemo facile poterit explicare. Nam & patriam tuā uolūſ q̄ ſuūſ ſententiſ q; ſuūſ amplificare: d̄ ſertuſ poterit: et am: p̄ſidia et uſiſ ſuūſ ſententiſ ſit: e. Preterea inimicū timore: hoſtib; terrore: incur: Quod ſi: adior ſi: nreſ cū clariffimof oratoreſ ab athenienſib; peteret: ut faciliuſ de u

GEORGIUS TRAPEZUNTIUS: RHETORICA, Buda, 1480-as évek. Pergamen; 366×273 mm Országos Széchényi Könyvtár, Cod. Lat. 281. f. 1r, Fotó: Hapák József